BY-NC-ND

ISSN 2029-2775 (online)
SOCIALINIS DARBAS
SOCIAL WORK
2019, 17(1), p. 57–69.

MOKINIO UGDYMO(SI) REZULTATAI, KAIP ESMINIS ŠVIETIMO ĮSTAIGOS PAŽANGOS POŽYMIS, MOKYKLŲ BENDRUOMENIŲ POŽIŪRIU

Doc. dr. Gintautė Žibėnienė
Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas: zibeniene@mruni.eu

Pateikta 2019 m. kovo 18 d.
Parengta spausdinti 2019 m. gegužės 2 d.

DOI: 10.13165/SD-19-17-1-03

Anotacija

Straipsnyje pristatomas 2018 m. vykdytas interviu, kuriame dalyvavo bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių atstovai - administracijos atstovai ir mokytojai, 7–12 (I–IV gimnazijos) klasių mokiniai ir jų tėvai. Tai kompleksinio tyrimo „Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją" dalis[1]. Straipsnyje keliama mokslinė problema - nepakankamai tyrinėjamas bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūris į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Keliami probleminiai klausimai, kaip mokyklų bendruomenių nariai mokinio ugdymo(si) rezultatus susieja su mokyklos pažanga? kokia mokyklų bendruomenių narių mokinio ugdymo(si) rezultatų samprata? Todėl tyrimo objektas – bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūris į mokinio ugdymo(si) rezultatus kaip

1 Tyrimas „Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją" (Targamadzė, Žibėnienė, Česnavičienė, 2018) atliktas Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros užsakymu.

© Mykolo Romerio universitetas, 2019
© Mykolas Romeris University, 2019

esminį mokyklos pažangos požymį. Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūrį į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, interviu.

Tyrimu atskleistas mokyklų bendruomenių narių (administracijos, mokytojų, tėvų, mokinių) skirtinga mokinio ugdymo(si) rezultatų samprata, ne visi juos įvardija esminiu mokyklos pažangos požymiu, nors ši sąsaja pabrėžiama švietimo bendruomenės renginiuose, nacionaliniuose dokumentuose, pvz. Geros mokyklos koncepcijoje, 2015. Remiantis mokyklų administracijos atstovų pastebėjimais išskirtos šios subkategorijos: 1) nepritarimas mokinio ugdymo(si) rezultatų sąsajoms su mokyklos pažanga, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo(si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai), 2) nepritarimas mokinio ugdymo(si) rezultatų sąsajoms su mokyklos pažanga ir 3) pritarimas - manymas, jog mokinio ugdymo(si) rezultatai yra vienas esminių mokyklos pažangos požymių. Mokytojai ir tėvai, taip pat turėjo skirtingą požiūrį dėl mokinio ugdymo(si) rezultatų sąsajų su mokyklos pažanga: pritarė, jog mokinio ugdymo(si) rezultatai yra vienas esminių mokyklos pažangos ir nepritarė. Šis nepritarimas, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo(si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai). Tyrime dalyvavę mokiniai dar neišsiaiškinę ugdymo(si) rezultatų sampratos, todėl tik kai kurie galėjo išsamiau atsakyti į pateiktus klausimus. Vos keli mokiniai galėjo logiškai paaiškinti ir pagrįsti savo nuomonę, kad ugdymo(si) rezultatai yra esminis mokyklos pažangos požymis. Galima manyti, jog mokyklos bendruomenės narių skirtingas požiūris į ugdymosi rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį, susiję su mokyklų bendruomenių nevieninga, neišdiskutuota ir nesusitarta mokinio ugdymo(si) rezultatų samprata ir galimai nepakankamu dėmesiu mokinio individualios pažangos stebėsenos sistemai.

Reikšminiai žodžiai: *mokinio ugdymo(si) rezultatai, mokyklos pažanga, mokytojai, mokiniai, tėvai, mokyklos bendruomenė.*

Įvadas

Lietuvos švietimo dokumentuose, ypač Geros mokyklos koncepcijoje (2015) svarbiausiu sėkmingos mokyklos veiklos požymiu laikomas tinkamas mokyklos misijos įgyvendinimas, t. y. geri (pageidaujami, priimtini) ugdymo(si) rezultatai ir turtingos, įsimenančios, prasmingos, malonios gyvenimo mokykloje patirtys. Šiame dokumente išskirta ugdymo(si) rezultatų samprata - asmenybės branda, pasiekimai ir pažanga. Mokinio asmenybės brandą parodo jo savivoka, savivertė, vertybinis kryptingumas ir gyvenimo būdas; mokinio pasiekimai - tai jo įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visuma, o pažanga - tai per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus.

Ugdymo(si) rezultatai, jų gerinimas, viena dažnesnių švietimo diskusijų temų Lietuvoje. Pagal 2017 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaitos duomenis, mokyklos tarsi pasidalijusios į kelias grupes, pvz. kai mokinių pasiekimai žymiai aukštesni nei Lietuvos vidurkis, kai žymiai žemesni. Šios ataskaitoje atskleidžiama, kad mokinių pasiekimai susiję su mokyklos pažangos elementais, o "pažangos procesus

neretai pristabdo pernelyg lėti teisinės bazės pokyčiai, šiuolaikiškų ugdymo metodikų trūkumas, vadybos ir pedagogų pasirengimo spragos. (2017 metų nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita, 2017, 52). Tačiau švietimo bendruomenės, ypač visuomenės, diskusijose, galima įžvelgti, kad yra išskiriami skirtingi ugdymo(si) rezultatų sampratos akcentai, atitinkamai išsiskiria nuomonės dėl geros mokyklos sampratos, jos pažangos. O remiantis sudaromais neoficialiais mokyklų reitingais (privačių iniciatyvų, pvz. žurnalas "Reitingai") galima manyti, kad dažnai pagrindinis mokyklos gerumo požymis siejamas su formaliais duomenimis - akademiniais (egzaminų, testų) rezultatais. Tačiau S. Mikėnės ir kt. (2018) vykdytu tyrimu atskleista skirtinga tėvų geros mokyklos samprata, kai jos gerumo esminiu požymiu laikomi skirtingi aspektai - saugi aplinka, aukšti mokinių egzaminų rezultatai, mokinių prestižas, modernus mokyklos įrengimas. Mokslininkų pastebėta, A. Liubertaitės, G. Kvieskienės (2016), kad kompleksinis įvairių elementų (fizinių, emocinių, estetinių, simbolinių ir pan.) junginys, formuoja savitą mokyklos, jos vykdomų veiklų kokybės suvokimą. Geros mokyklos koncepcija (2015) bei Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas (2007, 2018) įtvirtinta, jog mokinio ugdymo(si) rezultatai vienas esminių mokyklos gerumo, mokyklos pažangos požymių. Tačiau siekiant palankių ugdymo(si) rezultatų indėlį turi įdėti mokyklos bendruomenės nariai (mokiniai, pedagogai, tėvai ir kt.) - pirmiausiai žvelgti ir eiti viena kryptimi. Mokslinėje literatūroje jau nemažai tyrimų pagrindžiančių bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės svarbą siekiant gerų mokinio ugdymo(si) rezultatų, siekiant mokyklos pažangos (Musial, 2014; Targamadzė, 2016; Targamadzė, 2017; Survutaitė, 2016). G. Čiuladienė ir A. Valantinas (2016) išryškina mokyklos bendruomenės narių pasidalytos atsakomybės svarbą švietimo įstaigose. Europos komisijos dokumente pažymima, kad visuomenei būtina kurti geresnes, įtraukesnes švietimo įstaigas (Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžiai, 2017). Tačiau mokslinių tyrimų, kuriuose būtų nagrinėtos ugdymo(si) rezultatų sąsajos su mokyklos pažanga, ypač trūksta, taip pat nepakankamai tyrinėjamas ir mokyklų pažangos aspektas. V. Targamadzė pažymi, kad „Geros mokyklos koncepcijos (2015) turinyje tyrimų pasigendama" (2017, 9), o leidinyje "Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018", keliama prielaida, jog dalis švietimo problemų kyla dėl nepakankamai aiškiai apibrėžtos pažangos sampratos. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra organizuodama metodinius renginius, siekia akcentuoti ugdymo(si) rezultatų sąsają su mokyklos pažanga, tačiau nėra aišku kokia mokyklų bendruomenių nuomonė. Iki šiol nebuvo išsamaus mokslinio tyrimo atskleidžiančio kaip mokyklos bendruomenė suvokia ugdymo(si) rezultatus, kaip mokyklų bendruomenės ugdymo(si) rezultatus (mokinio asmenybės branda, pažanga, pasiekimai), susieja su mokyklos pažanga.

Keliama mokslinė problema – nepakankamai tyrinėjamas bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūris į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Probleminiai klausimai - kaip mokyklų bendruomenių nariai mokinio ugdymo(si) rezultatus susieja su mokyklos pažanga? kokia mokyklų bendruomenių narių mokinio ugdymo(si) rezultatų samprata? Todėl tyrimo objektas – bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūris į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį moky-

klos pažangos požymį. Tyrimo tikslas – atskleisti bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenių požiūrį į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį.

1. Tyrimo metodika

Straipsnyje pristatoma išplėsta dalis kompleksinio tyrimo „Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į „Geros mokyklos koncepciją“ (Targamadzė, Žibėnienė, Česnavičienė, 2018). Tyrimo metodai: interviu, mokslinės literatūros ir dokumentų analizė. Organizuojant tyrimą (interviu) pasirinkta kriterinė atranka, bendrojo ugdymo mokyklos atrinktos pagal šiuos kriterijus: bendrojo ugdymo mokykla skirtingoje vietovėje - mokykla didmiestyje, mokykla mieste, mokykla miestelyje, kaime; bendrojo ugdymo mokykla pagal skirtingą steigėją - valstybinės ir viešosios įstaigos; bendrojo ugdymo mokykla, kurioje mokoma - gimtąja lietuvių kalba ir vyksta mokymas tautinių mažumų kalba (rusų ar lenkų); bendrojo ugdymo mokyklos, turėjusios išorinį kokybės vertinimą, tačiau turinčios skirtingą mokyklos pažangos patirtį. Bendrojo ugdymo mokykla turėjo atliepti bent vieną kriterijų, tačiau viena mokykla galėjo atspindėti ir du ar net kelis kriterijus. Bendrojo ugdymo mokyklų sąrašas buvo derinamas su tyrimo Užsakovu. Kiekvienoje, tyrime dalyvaujančioje mokykloje, buvo vykdomas interviu su 5–8 informantais – mokyklos bendruomenės nariais. Informantai, turėjo atitikti šiuos kriterijus: eiti mokyklos direktoriaus arba direktoriaus pavaduoto ugdymui pareigas; dirbti mokytoju, turėti ne mažesnę kaip 2 metų pedagoginio darbo patirtį mokykloje ir dalyvauti mokyklos veiklos kokybės įsivertinime; mokiniai turi mokytis pagal 7-8 klasių, 9-10 klasių ir 11-12 klasių programas, būti deleguotais tyrime dalyvaujančios mokyklos, turėti tėvų sutikimą dalyvauti tyrime.

Tyrimo instrumentas - interviu konstruotas remiantis šiomis metodologinėmis nuostatomis: humanistinio ugdymo raiška bendrojo ugdymo mokykloje pagal Geros mokyklos konceptualias nuostatas (Geros mokyklos koncepcija, 2015); socialinio konstruktyvizmo metodologinėmis nuostatomis – žmonės konstruoja savo asmeninį supratimą ir tai nėra jiems perduotų žinių ar gebėjimų veidrodinis atspindys, jų yra asmeninė refleksija (Kukla, 2000). Interviu instrumentas sudarytas iš šių dalių: Geros mokyklos samprata, mokyklos pažangos sąsaja su ugdymo(si) rezultatais, mokyklos patirtys, problematika, inovacijos susijusios su pažangos įvardijimu. Šiame straipsnyje pristatoma 2-oji interviu klausimų dalis - mokyklos pažangos sąsaja su ugdymo rezultatais. Interviu klausimai parengti remiantis dokumentu “Metodinės rekomendacijos planuojant ir organizuojant mokyklos įsivertinimą” (2017) ir suderinti su tyrimo užsakovu.

Kokybinis tyrimas organizuotas ir įgyvendintas atsižvelgiant į mokslinio tyrimo etikos principus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, 112–113): supažindinti tyrimo dalyvius su tyrimo etikos principais; tyrimo dalyviams sudaryti sąlygas dalyvauti tyrime laisvanoriškai, atskleisti tyrimo esmę, informuoti apie galimas rizikas, apsaugoti tyrimo dalyvius nuo galimos žalos visuose tyrimo etapuose; gauti tyrimo dalyvių ir vaikų tėvų sutikimą dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir gautų domenų panaudojimu, tyrimo etikos principų laikymusi, garantuotas anonimiškumas.

Interviu buvo atliekami 2018 m. vasario mėn. Interviu buvo įrašomi į diktofoną, kiekvieno interviu trukmė įvairi – nuo 30 iki 100 min. Interviu dalyvavo 10 bendrojo ugdymo mokyklos administracijos atstovų, iš jų 6 direktoriai ir 4 pavaduotojai ugdymui, beveik visų (9 iš 10) yra 2-oji vadybinė kategorija. Dauguma administracijos atstovų turi daugiau nei 21 metų vadybinio darbo stažą. Taip pat dalyvavo 8 mokytojai (anglų kalbos, lietuvių kalbos, istorijos, informacinių technologijų). Mokytojų kvalifikacinė kategorija ir darbo patirtis; mažiau nei 10 metų ir daugiau nei 26 m. 8-erių tyrime dalyvavusių tėvų vaikai mokosi 6–10 klasėse; taip pat dalyvavo 20 mokinių 7–12 klasių, iš jų 8 mokosi 7-8 klasėse; 4 mokiniai mokosi 9-10 klasėse ir 8 mokiniai 11-12 klasėse.

Remiantis tyrimo etikos principais, visi informantai yra užkoduoti. Mokyklos administracijos atstovų struktūruotų interviu kodai sukurti naudojant informanto trumpinį (A) ir analizės eiliškumo sekos numerį (pvz. A1, A2 ir t. t.), mokytojų kodai sukurti naudojant U trumpinį ir analizės eiliškumo sekos numerį (U1, U2 ir t. t.), tėvų kodai sukurti naudojant T trumpinį ir analizės eiliškumo sekos numerį (T1, T2 ir t. t.), mokinių kodai sukurti naudojant M trumpinį ir analizės eiliškumo sekos numerį (M1, M2 ir t. t.). Interviu duomenims analizuoti taikyta kokybinė turinio analizė (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008), kuri leidžia daryti išvadas remiantis analizuojamu tekstu - daugkartinis įrašų skaitymas, sisteminimas, išskirtų kategorijų bei subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas iš teksto išskirtais įrodymais – patvirtinančiais teiginiais.

2. Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

2. 1. Mokyklų bendruomenių požiūris į ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį

Mokyklų bendruomenių atstovų (administracijos, mokytojų, tėvų, mokinių) atsakymai apie mokinio ugdymo(si) rezultatus kaip esminį mokyklos pažangos požymį, atskleidė skirtingus požiūrius, kurie susiję su skirtinga ugdymo(si) rezultatų interpretacija. Todėl išskirtos šios subkategorijos: 1) nepritarimas, kai mokinio ugdymo(si) rezultatų nesieja su mokyklos pažanga dėl netiksliai interpretuotų ugdymo(si) rezultatų (juos suvokia tik kaip akademinius pasiekimus); 2) nepritarimas - mokinio ugdymo(si) rezultatų nesieja su mokyklos pažanga; 3) pritarimas - kai mokinio ugdymo(si) rezultatus susieja su mokyklos pažanga (žr. 1-ąją lentelę). Mokiniams (7-8 klasių bei 9-10 klasių) buvo sunku atsakyti į pateiktą klausimą, nes jiems buvo nepakankamai aišku arba neaišku kas yra mokyklos pažanga. Tarp mokyklų administracijos atstovų, mokytojų ir tėvų buvo manančių, jog mokinio ugdymo(si) rezultatai yra nėra esminis mokyklos pažangos požymis, nors ši sąsaja aiškiai įvardinta įvairiuose švietimo dokumentuose, metodinėje medžiagoje (*Geros mokyklos koncepcija,* 2015; *Geros mokyklos link,* 2015; *Gera mokykla: vizija ir realybė*, 2017).

1 lentelė. *Bendrojo ugdymo mokyklų administracijos, mokytojų, mokinių ir jų tėvų nuomonė apie mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį bei ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai*

Table 1. General school education administration's, teachers', students' and their parents' opinions about education results, as the main sign of school progress and examples of education results

Kategorija	Administracija / subkategorija	Mokytojai / subkategorija	Tėvai / subkategorija	Mokiniai / subkategorija
Mokinio ugdymo(si) rezultatai, kaip esminis mokyklos pažangos požymis	Nepritarimas, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo (si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai).	Nepritarimas, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo(si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai).	Nepritarimas, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo(si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai).	
	Nepritarimas			Nesupratimas
	Pritarimas	Pritarimas	Pritarimas	Pritarimas
Ugdymo (si) rezultatų pavyzdžiai	Asmenybės branda	Asmenybės branda	Asmenybės branda	Asmenybės branda
	Pasiekimai	Pasiekimai	Pasiekimai	Pasiekimai
	Pažanga	Pažanga	Pažanga	Pažanga

Mokyklų administracijos požiūris į ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Mokyklų administracijos atstovų nuomonių analize atskleisti du nepritarimo, jog mokinių ugdymo(si) rezultatai yra esminis mokyklos pažangos požymis, aspektai - tai sąmoningas nepritarimas ir nepritarimas dėl netikslios ugdymo(si) rezultatų sampratos, kai ugdymo(si) rezultatai buvo suvokti kaip mokinio akademiniai pasiekimai. Kai kurie mokyklų administracijos atstovai nepritarė ugdymo(si) rezultatams, kaip esminiam mokyklos pažangos požymiui, nes juos siejo tik su viena ugdymo(si) rezultatų dalimi (pasiekimais), o savo kalboje akcentavo mokinio asmenybės brandą, kaip atskirą nuo mokinio ugdymo(si) rezultatų elementą, nors tai yra integrali ugdymo(si) rezultatų sampratos dalis: <...> *dieve gink, tai labiau apčiuopiamas rezultatas, ir tas testavimas, egzaminai, Pupai, mes kaip ir įrėminti, mokyklų reitingavimas ..., bet mano nuostata, žiūrėti iš kitos pusės ... mes nesureikšminam pasiekimų, be abejo dirbam, bet ne pirmoje vietoje ... kad ir su spec. poreikiais, bet jis betarpiškas scenoje (A1); <...> vertybiškumas, vertybinis optimas, yra dirva, ant kurios galima pasėti visą kitą <...> (A1).* Tyrimo metu išryškėjo ir sąmoningas nepritarimas, kaip nemanoma, kad mokinio ugdymo(si) rezultatai yra vienas esminių mokyklos pažangos požymių. Mokyklos administracijos atstovas teigė, kad mokinių savijauta (viena iš geros mokyklos esminio požymio sudėtinių dalių, pagal *Geros mokyklos koncepciją* (2015), yra svarbesnė nei ugdymo(si) rezultatai, žvelgiant mokyklos pažangos aspektu: <...> *tikrai ne esminis, jie yra labai svarbūs, labai lengvai pamatuojami, skaičiukai ... bet tai nėra pats svarbiausias dalykas. Pats svarbiau-*

sias dalykas yra kaip kiekvienas vaikas jaučiasi <...> (A6). Kitų informantų pastebėjimai susiję su pritarimu atskleidžia aiškiai suvoktą ugdymo(si) rezultatų sampratą ir sąsajas su mokyklos pažanga, tačiau pažymi, kad ugdymo(si) rezultatų sudėtinės dalys: asmenybės branda, mokinio pasiekimai, mokinio pažanga yra skirtingo reikšmingumo. Vienos mokyklos administracijos atstovas labiau išryškino mokinio pažangą: *<...> mes taip nesakom, mums svarbu kiekvieno vaiko sėkmė ... žiūrint per kiekvieno vaiko sėkmę, jei gerėja rezultatas ir bendra pažanga kyla <...> (A9),* kiti mokyklų administracijos atstovai akcentavo mokinio asmenybės brandos požymius: *<...> man kokybė yra, kai vaikai mokosi su negalia ... tėvai galvoja, kad jie čia neišgyvens. Bet jie mokosi sėkmingai, gerai <...> (A7); <...> esminiai – atsakomybė, sąžiningumas, mokėjimas mokytis <...> (A2).* Vienas iš informantas nors ir pritaria, kad mokinio ugdymo(si) rezultatai yra vienas esminių mokyklos pažangos požymių, tačiau atskleidžia patiriamą spaudimą dėl didelio poreikio gerinti mokinių akademinius pasiekimus *<...> taip, bet žiūri į visokius PUPUS, egzaminus ... svarbu kaip į mokyklą žiūri valdžia ... kokį duoda užsakymą ar impulsą. <...> (A4).*

Mokytojų požiūris į ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Mokytojų nuomonės šiuo klausimu taip pat buvo skirtingos. Vienas mokytojas nepritaria ugdymo(si) rezultatų sąsajai su mokyklos pažanga, nes juos sieja tik su viena dalimi - mokinio pasiekimais : *<...> jokiu būdu ne, ne. Mes linkę vertinti pagal pažymius ... jeigu būtų mano valia, aš viso atsisakyčiau pažymių. ... Daugelyje pasaulio šalių ne pažymys yra esmė, o tavo žinios, tavo gebėjimai, tavo vertybės per ugdymo su procesą. Pažymys yra labai subjektyvus. <...> (U5).* Kitiems informantams ugdymo(si) rezultatų sąsaja su mokyklos pažanga buvo aiški ir tai atskleidė įvairiais pastebėjimais: *<...> esminis, bet ir kiti, nes vaikas ne tik žiniomis gyvas <...> (U2); <...> svarbu, nes jie svarbūs vaikams ir tėvams ... be dalykinių gebėjimų mes čia niekur, bet bendrieji gebėjimai yra vienas iš pagrindinių dalykų ... kol daaugo iki to supratimo, man prireikė beveik 20 metų <...> (U3).*

Tėvų požiūris į ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Analizuojant mokinių tėvų pastebėjimus gali išskirti nepritarimą, susijusį su netiksliai interpretuotais ugdymo(si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai) ir pritarimą. **N**epritarimas susiję siaurai suvoktais ugdymo(si) rezultatais, tik kaip akademiniai pasiekimai *<...> tikrai ne, gali mokintis ... kas kuo tapo, ne ta kuri geriausiai mokinosi, ji nieko nepasiekė ... mokiniui reikia mokėti save pristatyti <...> (T3).* Tačiau tėvų pritarimas ugdymo(si) rezultatams, kaip esminiam mokyklos pažangos požymiu atskleidžia tik fragmentinį ugdymo(si) rezultatų suvokimą *<...> ne vien pagal pažymius ir kita svarbu ... bendravimas <...> (T1)* ar intuityvų pritarimą, tačiau negalėjimą paaiškinti *<...> manau, kad susiję ... nežiūrėsi į priekį nei, ugdymo pažangos ir nieko nebus <...> (T6).*

Mokinių požiūris į ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį. Mokiniams klausimas susijęs su ugdymo(si) rezultatais, kaip esminiu mokyklos pažangos požymiu buvo nelabai aiškus, todėl aiškiai įvardijo „nežinau“, „nepasakysiu“, „aš negaliu atsakyti“ arba tiesiog tylėjo. Dalies mokinių išreikštą pritarimą, jog ugdymo(si) rezultatai yra vienas esminių mokyklos pažangos požymių, negalima įvardinti kaip logiškai aiškiai suvoktą, nes siejama tik su atskirais ugdymo(si) rezultatų fragmentais: *<...> taip, nes mes čia susirenkame mokytis <...> (M6); <...> sutinku <...> (M2); <...> tikrai taip ... būna reitingai ir mūsų mokykla užima gana aukštą padėtį dėl pažymių ... mokytojai visada suteiks pagalbą, kad aš išmokčiau ... ir tai pačią mokyklą kelia į viršų <...> (M14).*

2. 2. Mokyklų administracijos, mokytojų, tėvų ir mokinių įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai

Mokyklų administracijos, mokytojų, tėvų ir mokinių įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai paaiškina, kodėl išsiskyrė nuomonės dėl ugdymo(si) rezultatų kaip esminio mokyklos pažangos požymio bei iliustruoja skirtingą ugdymo(si) rezultatų sampratą, skirtingus prioritetus ugdymo(si) rezultatų struktūrinėms dalims, nors, remiantis jų susistemintais atsakymais išskirtos trys subkategorijos: asmenybės branda, mokinio pasiekimai, mokinio pažanga. Mokyklos bendruomenės nariams gana sudėtinga buvo pateikti išsamius ugdymo(si) rezultatų pavyzdžius apimančius asmenybės brandą, mokinio pasiekimus, mokinio pažangą ir dominavo tik atskiri fragmentai, ypač kalbant apie mokinio asmenybės brandą. Mokinio asmenybės branda siejama su integraliomis dalimis - savivoka, saviverte, vertybiniu kryptingumu ir gyvenimo būdu, tačiau informantai minėjo tik atskirus fragmentus, daug dėmesio skirdami paaiškinimams, kodėl jie yra svarbūs. Mokinių pasiekimų pavyzdžiai (mokinių įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visuma) dominavo tarp visų informantų grupių atstovų įvardijimų, buvo pateikiama daugybė įvairių pavyzdžių, parodančių, kad ši ugdymo(si) rezultatų dalis yra pati aiškiausia.

Mokyklų administracijos įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai. Informantai pateikdami ugdymo(si) rezultatų pavyzdžius atskleidė jiems svarbiausias struktūrines dalis. Įdomu, tai, kad nei vienas administracijos atstovas nepateikė visų trijų rūšių pavyzdžių, siejamų su asmenybės branda, mokinio pasiekimais bei pažanga. Dalis pavyzdžių susiję su mokinio asmenybės brandos aspektais - vertybėmis, elgesiu: *<...> pas mus minimizuotas pasityčiojimas ... jie bendrauja, nesistumdo <...> (A1); <...> pastebėsit yra durys stiklinės. Tai didelis dalykas ... iš pradžių buvo baiminamasi dėl mokinių, kas bus kai kažkas eis koridoriumi, bet viskas kuo puikiausiai vyksta <...> (A6).* Kitas informantas įvardijo pavyzdį susijusį su asmens pasiekimais *<...> egzaminų sesijos metus gavome rezultatą, kad nėra nei vieno neigiamo <...> (A8).* Mokinio pažanga gali būti įvairiapusė - per tam tikrą laiką pasiektas lygis, atsižvelgiant į mokymosi startą bei asmenines raidos galimybes, mokiniui optimalų tempą ir bendrosiose ugdymo programose numatytus reikalavimus, todėl pateikiami pavyzdžiai išryškino skirtingus akcentus - scenos baimės įveikimas *<...> vaiko užlipimas ant scenos, vaiko išlaisvėjimas <...> (A2); elgesio pokyčiai <...> mergaitė nekalbėjo, nebendravo, o dabar ji sveikinasi ... ir tas vaiko užlipimas ant scenos, kai ją pamatė visis <...> (A2); žymiai pagerėję akademiniai rezultatai <...> vaikelis, kuris turėjo didžiulių mokymosi spragų, ir jam išėjo 6, tai jis gavo nominaciją Metų pažanga (A6).*

Mokytojų įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai. Mokytojai ugdymo(si) rezultatų dalį - asmenybės brandą, siejo vaiko pilietiškumu *<...> mes turime ir olimpiadų nugalėtojus, ir laureatus, bet labai smagu, kaip rezultatas - misija pilietis ... ugdanti vaikus pilietiškumo, patriotiškumo dvasia ... ta veikla, kad jis jaustųsi reikalingas, kad jis jaustųsi svarbus <...> (U8);* mokinio galimybe atrasti save *<...> mokinys man sako, aš čia turiu labai įvairios veiklos, galiu atrasti save <...> (U5).* Mokytojai, kaip ir mokyklų administracijos atstovai, daugiausiai dėmesio skyrė kalbėdami apie mokinių pasiekimus, tačiau juos labiau išplėtė įvardindami olimpiadas, konkursus: *<...> vienas dalykas, kas mane džiugina, jei matau, kad mūsų mokyklos vaikai gimnazijoje pagal vidurkį aukščiau <...> (U3); <...>*

rezultatai mokymesi ... vaikų dalyvavimas konkursuose, laimėtos prizinės vietos ... visur dalyvaujam <...> (U6); <...> akademiniai, brandos egzamino rezultatai, pagrindinio ugdymo pasiekimų testų rezultatai <...> (U1). Tačiau mokinių pažangą jie siejo tik su pokyčiais mokomojo dalyko pamokose *<...> man didžiausias darbo įvertinimas, jų pasiektas gebėjimas parengti projektą, jį pristatyti ... paruošti gražią prezentaciją <...> (U5); <...> jie to progimnazijoje nesimokė,... ir man smagu, kad jie jau išmoko mokytis, dirbti su tekstu, geba atrasti informaciją tekste <...> (U3).*

Tėvų įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai. Tėvai kalbėdami apie ugdymo(si) rezultatus ypač daug dėmesio skyrė su asmenybės branda susijusiems pavyzdžiams: *<...> yra žmogaus formavime, žmogaus ugdyme, jo ugdyme ... mokykla turi išmokyti gyventi. Mokyklos uždavinys žmogų paruošti gyvenimui, visoms teoriškai įmanomoms situacijoms <...> (T7); <...> kad vaikas atrastų save ... atrastų savo kryptį ... čia jie išbando save vienoje srityje, kitoje, yra begalės būrelių <...> (T3); <...> santykiai su klasės draugais, kultūrinis aspektas <...> (T6) bei* mokinio pasiekimams: *<...> pažymiai, elgesys, moralinis ir dvasinis ugdymas <...> (T6); <...> mokyklos viena iš pagrindinių paskirčių - įgyti žinių. Jei vien tik gerai jausis vaikas, tai mokykla neatliks savo paskirties. <...> (T4).* Tėvų pastebėjimų analize atskleista, kad jiems mažiausiai žinomas, suprantamas mokinių pažangos aspektas. Tik vienas iš tėvų paminėjo pažangą, tačiau ją sieja su duomenimis *<...> tai ta vaiko pažanga plačiąja prasme. Tuose lapuose yra pažymiai, viskas matos kaip tau sekėsi praeitais metais <...> (T5).*

Mokinių įvardinti ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai. Mokiniams, nors buvo sudėtinga ugdymo(si) rezultatus susieti su mokyklos pažanga, tačiau pateikė ugdymo(si) rezultatų pavyzdžių. Mokiniai ugdymo(si) rezultatų dalį - asmenybės brandą sieją su šiuolaikiniame veiklos pasaulyje aktualiais dalykais - bendradarbiavimu, kūrybiškymu *<...> bendradarbiavimas - pagrindas, kūrybiškumas, bet ne visiems to reikia <...> (M3);* pagalba kitam - *<...> savanoriauja, ir pati savanorystės programa gerina bendravimą <...> (M14)* bei pokyčiais vedančiais link tobulėjimo *<...> nebūtinai tik skaičiai ar kažkokie vidurkiai. Svarbu, kad mokinys jaustų savo kaip asmenybės augimą ... jaustųsi patobulėję, peržengęs savo baimes <...> (M16).* Vis tik mokiniai, kalbėdami apie pasiekimus, dažniausiai teikė pavyzdžius susijusius su akademiniais pasiekimais mokykloje *<...> mūsų mokyklos mokiniai yra labai protingi ... dalyvauja olimpiadose ... yra tokių vaikų, kurie sugeba mūsų mokyklą pagarsinti <...> (M13); <...> aišku dalykinės žinios ... aišku ne visos bus reikalingos <...> (M3); <...> man yra dešimtukai ... tai, kad tu tikrai supranti temą, gali kažką papasakoti, pakalbėti <...> (M6).* Mokiniams, kaip ir tėveliams, kaip ugdymo(si) rezultatų dalis - pažanga dar nepakankamai suvokta, pateikti tik du pavyzdžiai. Vienas jų atskleidžia pažangos sampratą *<...> kai mokinys pradėjo mokytis geriau ir pradėjo daryti kažką gera <...> (M1).* Kitas informantas išryškina galimybę tobulėti *<...> anksčiau buvau kitoje mokykloje ... čia geriau, bet kurį pažymį gali pasitaisyti <...> (M9).*

3. Tyrimo rezultatų aptarimas

Mokinio ugdymo(si) rezultatų sąsajos su mokyklos pažanga yra atskleistos Geros mokyklos koncepcijoje (2015) ir Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas,

veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos apraše ir naujojoje jo redakcijoje (2018), tačiau įvairiose visuomenės diskusijose ar net švietimo profesionalų diskusijose, neretai tai aptariama kaip atskiri dalykai. Tiek mokyklos pažangos samprata, tiek mokinių ugdymo(si) rezultatų samprata yra daugiasluoksnė, daugiakomponentė Lietuvos švietimo dokumentuose. Stebint masines informacijos priemones pastebima, kad atskiras, skirtingas jų dalis politikai, švietimo bendruomenės atstovai prioretizuoja. S. Mikėnės ir kt. (2018) vykdytu tėvų nuomonės tyrimu atskleista skirtinga tėvų geros mokyklos samprata, kai jos gerumo esminiai požymiai skiriasi, pagal tėvų išsilavinimą, šeimos gyvenamąją vietą, vaikų amžių. Pvz. didmiesčiuose gyvenantiems tėvams ypač svarbus geros mokyklos požymis yra aukšti vaikų pasiekimai, o mažesniuose miesteliuose gyvenantiems ypač svarbu mokyklos saugumas. Mokyklos saugumas labai svarbus ir pagrindinį bei vidurinį išsilavinimą turintiems tėvams, o aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą turintiems tėvams svarbi gera emocinė aplinka mokykloje ir mažiausiai svarbūs iniciatyvūs, mokykla besirūpinantys mokyklos vadovai. Šio S. Mikėnės ir kt. (2018) tyrimo rezultatai, bei skirtinga visuomenės nuomonė (išsakoma per masines informacijos priemones) atskleidžia skirtingus požiūrius į mokyklos gerumą, mokinio ugdymo(si) rezultatus ir jų svarbą. Ugdymo(si) rezultatų, mokyklos pažangos sampratos daugiastruktūriškumas, labai skirtingi požiūriai visuomenėje, net mokyklos bendruomenės atstovų skirtinga samprata - tai galėjo būti viena iš priežasčių, kodėl išsiskyrė mokyklų bendruomenių atstovų nuomonės dėl ugdymo(si) rezultatų buvimo/nebuvimo esminiu mokyklos pažangos požymiu. Todėl analizuojant atlikto tyrimo rezultatus išskirtos šios subkategorijos: 1) nepritarimas mokinio ugdymo(si) rezultatams kaip esminiam mokyklos pažangos požymiui, susijęs su netiksliai interpretuotais ugdymo (si) rezultatais (suvokta tik kaip akademiniai pasiekimai); 2) nepritarimas mokinio ugdymo(si) rezultatams kaip esminiam mokyklos pažangos požymiui ir 3) pritarimas, kad mokinio ugdymo(si) rezultatai yra esminis mokyklos pažangos požymis.

Mokyklų bendruomenių narių mokinio ugdymo(si) rezultatų sudėtinių skirtingų dalių išskyrimas, bet informantų neįvardijamas visų struktūrinių dalių kartu, gali būti susijęs su keletu priežasčių: 1) nepakankamai išdiskutuota, susitarta, suvokta ugdymo(si) rezultatų samprata - tai atskleidžia skirtingų mokyklos bendruomenių grupių nuomonės. Pvz. Tėvai kalbėdami apie ugdymo(si) rezultatus dėmesį skyrė su asmenybės branda susijusiems pavyzdžiams, nors ir menkai atskleidė mokinio savivokos, savivertės aspektus. O mokytojai, kaip ir mokyklų administracijos atstovai, daugiausiai dėmesio skyrė ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiams susijusiems su mokinių pasiekimais. Reikia pastebėti, kad mokyklų bendruomenių atstovai - mokyklos administracijos atstovai, mokytojai, mokiniai, tėvai pateikė daug pavyzdžių susijusių su mokinių pasiekimais. Kita priežastis, informantai neįvardijo visų struktūrinių ugdymo(si) rezultatų dalių ir atskiroms dalims suteikė skirtingus prioritetus, - tai gali būti pačios sampratos (ugdymo(si) rezultatų) daugiastruktūriškumas ir sąlyginis naujumas. Pvz. L. Jovaišos (2007) parengtame solidžios apimties Enciklopediniame edukologijos žodyne ugdymo(si) rezultatų sampratos net nėra, o išsamus ugdymo(si) rezultatų sampratos išaiškinimas yra pateiktas 2015 m. dokumente Geros mokyklos koncepcija.

Tačiau šis tyrimas išryškino netikėtą aspektą - galimai nepakankamą dėmesį mokyklose būtinai mokinio individualios pažangos stebėsenai. Ši prielaida daroma, nes tėvų pastebėjimų analize atskleista, kad jiems mažiausiai žinomas, suprantamas mokinių pažangos aspektas, o mokiniams, kaip ir tėveliams, kaip ugdymo(si) rezultatų dalis - pažanga dar nepakankamai suvokta.

Išvados

Mokyklos bendruomenės atstovai (administracija, mokytojai, tėvai, mokiniai) turi skirtingus požiūrius į mokinio ugdymo(si) rezultatus, kaip esminį mokyklos pažangos požymį: 1) mokinio ugdymo(si) rezultatų nesieja su mokyklos pažanga dėl netiksliai interpretuotų ugdymo(si) rezultatų (juos suvokia tik kaip akademinius pasiekimus); 2) mokinio ugdymo(si) rezultatų nesieja su mokyklos pažanga; 3) mokinio ugdymo(si) rezultatus susieja su mokyklos pažanga. Lietuvos teisė aktuose įvardijama mokyklos pažangos samprata, mokinių ugdymo(si) rezultatų samprata daugiasluoksnė, apimanti daug elementų, o jiems mokyklos bendruomenės atstovai suteikia ne vienodą turininę vertę.

Mokyklos bendruomenės narių pateikiami ugdymo(si) rezultatų pavyzdžiai atskleidė fragmentišką požiūrį į ugdymo(si) rezultatus, kai prioretizuojamos atskiros jų dalys. Ugdymo(si) rezultatų pavyzdžių analize atskleistas mokytojų ir mokyklų administracijos atstovų didelis dėmesys mokinių pasiekimams, o tėvų ir mokinių vos keli, fragmentiški pastebėjimai mokinių pažangos aspektu sudaro prielaidą manyti apie mokyklų bendruomenių neišdiskutuotą, nesusitartą mokinio ugdymo(si) rezultatų sampratą ir, galimai, nepakankamą dėmesį mokinio individualios pažangos stebėsenai.

Literatūra

Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitės, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*, I dalis. Klaipėda: SMK.

Čiuladienė, G., Valantinas, A. (2016). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo gairės: ką atskleidžia kritiški tėvų atsiliepimai apie ugdymo procesą. *Acta paedagogica Vilnensia*, 37, 45-57.

Geros mokyklos koncepcija (2015). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymas, Nr. V-1308. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f2f65120a7bb11e5be7fbe3f919a1ebe.

Geros mokyklos link (2015). Sud. L. Laurinčiukienė. Vilnius: NMVA.

Gera mokykla: vizija ir realybė (2017). Švietimo problemos analizė, Vilnius: ŠMM, 2017 m. birželis Nr. 2 (158).

Jovaiša, L. (2008). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.

Kukla, A. (2000). *Social Constructivism and the Philosophy of Science*. New York: Routledge.

Mikėnė ir kt. (2018). *Geros mokyklos samprata tėvų požiūriu*. Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/11/Geros-mokyklos-samprata-t%C4%97v%C5%B3-po%C5%BEi%C5%ABriu.-

Tyrimo-ataskaita-2018-1.pdf .

Metodinės rekomendacijos planuojant ir organizuojant mokyklos įsivertinimą (2017). Projektas „Gera mokykla – nuo geros prie geresnės". Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.nmva.smm.lt/nmva/leidiniai/nmva-leidiniai/.

Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-587, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. V-962 redakcija. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2a887310f70611e89fcaa4a4a9822176.

Mokyklų raida ir aukštos kokybės mokymas gerai gyvenimo pradžiai. Europos Komisija, COM (2017) 248 final. Briuselis, 2017.

Musial, E. (2014). Teacher-Parent Cooperation and Pupils' Achievements in the Perception of Adult Respondents (Based on the Example of Secondary Schools). *Pedagogika,* 114, (2), 96-105.

Liubertaitė, A., Kvieskienė, G. Švietimo rinkodara Lietuvos geros mokyklos kontekste. *Socialinis ugdymas,* 42 (1), 17–27.

Lietuva. Švietimo būklės apžvalga 2018. Gera mokykla. (2018). Vilnius: ŠAC.

Survutaitė, D. (2016). *Mokyklos kultūros raiška*. Vilnius: LEU.

Targamadzė, V. (2017). *Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo linkmės*. Vilnius: VU.

Targamadzė, V., Žibėnienė, G. ir Česnulevičienė, J. (2018). *Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją: Ataskaita*. Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.

Targamadzė, V. (2016). Gera bendrojo ugdymo mokykla: mimikrija ar metamorfozė. *Socialinis ugdymas*, 42 (1), 6–16.

2017 metų Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/7303_NMPP-2017-ATASKAITA.pdf.

STUDENT'S ACADEMIC RESULTS, AS THE MAIN SIGN OF EDUCATIONAL INSTITUTION'S PROGRESS, IN THE EYES OF THE SCHOOL'S COMMUNITY

Assoc. Prof. Dr. Gintautė Žibėnienė
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

The article presents a quality research – a interview performed in 2018, which involved representatives of general education school management and teachers, as well as 7-12 gra-

de gymnasium students and their parents. To analyze the interview, the content analysis was adapted, (Krippendorff, 1980, Mayring, 2000, Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008,) which allowed to make conclusions based on the analyzed text. The current study is a part of the research "The Conception of School Community of General Education School Progress in terms of the Good School Concept".

The article addresses the scientific problem that the There is a lack of research, concerning the general education school community's approach towards student's education results, as a significant sign of progress. Addressing the scientific problem, whether the community members of the school admit the student's results as the main sign of progress. What is the concept of education results?

The research object - general school education school community's viewpoint towards student's academic results as the main sign of progress.

The purpose of the research – to reveal the general school education school community's viewpoint towards student's academic results as the main sign of progress.

To summarize, it can be said that general school education school community members differ in approaches towards student's academic results as the main sign of progress. Based on the analysis of school administration's opinions, there have been distinguished subcategories such as disapproval, connected to the misinterpreting of the research results (viewed as academic achievements), disapproval (agrees, that is important, but not the most important), and approval. The opinions of parents and teachers were also uneven: approval and disapproval, connected to misinterpreted research results (viewed as academic achievements). Some students agreed, that education results were the main sign of school progress, but in most cases, this question was complicated.

Keywords: *student's academic results, school progress, teachers, students, parents, school community.*

Gintautė Žibėnienė, socialinių mokslų (edukologija) daktarė, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: mokymo / studijų kokybės užtikrinimas, studijų programos kokybės vertinimas, vertinimo metodologija, kompetencijų ir asmens pasiekimų vertinimas, verslumo ugdymas, socialinės rizikos šeimos.

Gintautė Žibėnienė, Doctor of Social Sciences (Educology), Mykolas Romeris University, Institute of Educational Sciences and Social Work, Associated professor. Research areas: study quality assurance, study programme quality assessment, assessment gnoseology, assessment methodology, assessment of competence and achievement, entrepreneurship, social risk family.